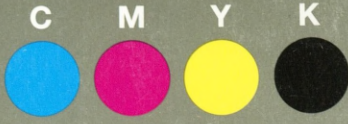

Grey Scale #13

A 1 2 3 4 5 6 M 8 9 10 11 12 13 14 15 B 17 18 19

AKADEMIA SZTABU GENERALNEGO WP

WYDZIAŁ WOJSK LĄDOWYCH

JAWNE

Egz. Nr 1

Mjr dypl. Andrzej KAMER

OBRONA DYWIZJI

(Wykład)

BIBLIOTEKA NAUKOWA ASG WP
Archiwum Biuletynu Specjalnych

owid.

44350

WARSZAWA

1988

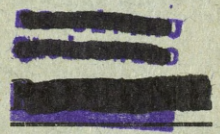
A

AKADEMIA SZTABU GENERALNEGO WP

WYDZIAŁ WOJSK LĄDOWYCH

JAWNE

Egz. Nr 1

Mjr dypl. Andrzej KAMER

OBRONA DYWIZJI

(Wykład)

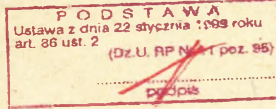
BIBLIOTEKA NAUKOWA ASG WP
Archiwum Osiatw Złotów Specjalnych

owid. **44350**

AKADEMIA SZTABU GENERALNEGO WP

WYDZIAŁ WOJSK LĄDOWYCH
KATEDRA TAKTYKI OGÓLNEJ

JAWNE

~~_____~~
~~_____~~
~~_____~~ E
Egz.nr... 1

"ZATWIERDZAM"

SZEF KATEDRY TAKTYKI OGÓLNEJ

płk dypl. Witold WOJCIK

PRZEKLASYFIKOWANO
Protokół Nr 12657

OBRONA DYWIZJI

/Wykład/

BIBLIOTEKA NAUKOWA ARS ET
ARCHIWUM Biuletyn Zbiorów Specjalnych
1565

~~_____~~
44350

OPRACOWAŁ:

mjr dypl. Andrzej KAMER

WARSZAWA

LISTOPAD

1983 r.

PLAN WYKŁADU

TEMAT: <u>"OBRONA DYWIZJI"</u>	str.
WSTĘP	3
I. ZASADY OGÓLNE.	
1. Warunki przejścia dywizji do obrony	4
2. Elementy obrony dywizji	7
II. PRACA DOWÓDCY I SZTABU DYWIZJI W ZAKRESIE ORGANIZACJI OBRONY	12
III. PROWADZENIE OBRONY PRZEZ DYWIZJĘ	14
ZAKOŃCZENIE	17

Załączniki:

Nr 1. Wykaz literatury zalecanej do samodzielnego studiowania.

Nr 2. Wykaz materiałów, które mogą być wykorzystane w czasie wykładu.

udaremnienie lub odparcie materia (uderzenia) przenoszących się
nieprzyjaciela, zadanie mu znacznych strat, utrudnienie ważnych
rejonów (rubieży, obiektów) i w ten sposób stworzenie sprzyjających
warunków przejścia do nacierania.

WSTĘP

Obrona, ~~podobnie jak natarcie,~~ ^{stanowi rodzaj walki wymuszonej lub zamierzonej} jest jednym z podstawowych ~~rodzajów działań bojowych.~~ Dlatego też obrona zajmuje istotne miejsce w ćwiczeniach i literaturze. W programie szkolenia naszej Akademii, wiele czasu poświęca się opanowaniu przez słuchaczy i doskonaleniu przez kadre zasad organizacji, zabezpieczenia i prowadzenia ~~działań obronnych~~ ^{obrony} przez związki taktyczne, oddziały i pododdziały. Studiowanie zagadnień obrony ma na celu przygotowanie przyszłych dowódców i oficerów sztabów ogólnowojskowych do samodzielnego, umiejętnego organizowania i kierowania walką obronną dywizji, a oficerów grup specjalistycznych - zapoznanie z zakresem i treścią pracy nad organizacją i prowadzeniem obrony oraz rolą i zadaniami reprezentowanego rodzaju wojsk i służb w obronie.

Jak wiadomo celem natarcia jest całkowite rozbicie w krótkim czasie broniącego się nieprzyjaciela. Obrona natomiast ma na celu: zerwanie lub odparcie natarcia przeważających sił nieprzyjaciela, zadanie mu dużych strat, utrzymanie ważnych rejonów /rubieży, obiektów/ terenu i stworzenie sprzyjających warunków do prowadzenia zdecydowanego natarcia.

Obrona jako rodzaj ~~działań bojowych~~ ^{walki}, występowała we wszystkich znanych nam wojnach. Sposoby prowadzenia obrony, w miarę doskonalenia środków walki, ulegają ciągłym zmianom. Aby rozumieć te zmiany oraz być zorientowanym o stanie wiedzy na temat obrony, konieczne jest ciągłe i dogłębne studiowanie nowości i materiałów z tym związanych, zwłaszcza doświadczeń w ćwiczeniach z wojskami.

W wykładzie zostaną przedstawione zasady ogólne obrony, ze szczególnym uwzględnieniem warunków przejścia dywizji do obrony. Pozostałe zagadnienia wykładu będą przedstawione skrótowo lub tylko zasygnalizowane w celu ujednoczenia kontrowersyjnych poglądów i ukierunkowania w samodzielnym studiowaniu tej niezwykle ważnej problematyki.

I. ZASADY OGÓLNE.

1. Warunki przejścia dywizji do obrony.

Istotą obrony jest uporczywa walka o zachowanie trwałości zorganizowanego oporu w strefie taktycznej /w pasie obrony/ i energiczne jego odtwarzanie w przypadku włamania się nieprzyjaciela w głąb obrony tej strefy /pasa/.

W każdych warunkach obrona jest nieuchronną koniecznością, rodzajem ~~działań~~ wymuszonych, występującym zawsze obok natarcia, stąd też przyjmuje się, że obrona jest rodzajem ~~działań~~ ^{walki} charakterystycznym dla strony słabszej w ogóle lub przejściowo na danym kierunku. Może więc wystąpić na wszystkich szczeblach taktycznych i operacyjnych.

Doświadczenia historyczne wykazują, że bronić się może:

- strona ogólnie słabsza w danym czasie /np. Armia Polska we wrześniu 1939 r, czy Armia Radziecka latem i jesienią 1941 r./;

- strona silna równorzędnie /np. Niemcy w czasie radzieckiej kontrofensywy pod Moskwą i Stalingradem/;

- strona silniejsza /Armia Radziecka pod Kurskiem/.

Przejście silniejszego do obrony należy uważać jako przypadek rzadki, a więc nietypowy.

Obrona służy zawsze interesom natarcia i stąd ma charakter przejściowy; może być wymuszona lub zamierzona, jako planowy element operacji zaczepnej /obronnej/.

Najczęściej wojska będą zmuszone przejść do obrony ponieważ nie będą w stanie rozpocząć lub kontynuować już rozpoczętych działań zaczepnych. Taki sposób przejścia wojsk do obrony nazywamy wymuszonym. W tym przypadku zamiar przejścia do obrony będzie wpływał z niekorzystnego stosunku sił lub podyktowany przez inne czynniki np. trudne warunki terenowe, brak zaopatrzenia itp. Sposób wymuszonego przejścia do obrony jest najbardziej typowym.

Innym sposobem jest obrona zamierzona, którą organizuje się pomimo posiadania niezbędnych warunków do natarcia. Będą to sytuacje, w których zakłada się rozbitcie słabszego nieprzyjaciela wykorzystując własne położenie, teren, znając jego zamiar itp. Przed bitwą pod Kurskiem ogólny stosunek sił w wojskach lądowych wynosił 1,4 : 1 na korzyść Armii Radzieckiej.

Były zatem podstawy przejścia do natarcia, jednak świadomie i celowo przyjęto bitwę obronną. Obrona pod Kurskiem nie była więc koniecznością, nie została narzucona, lecz była zamierzona.

Na warunki przejścia dywizji do obrony składa się przede wszystkim wzajemne położenie wojsk stron, czas jakim dysponują przechodzące do obrony wojska, warunki fizyczno-geograficzne i operacyjne przygotowanie danego kierunku oraz pora roku i warunki meteorologiczne.

W zależności od otrzymanego zadania i sytuacji taktyczno-operacyjnej, dywizja do obrony może przechodzić w warunkach bezpośredniej styczności z nieprzyjacielem lub bez styczności z nim. Styczność z nieprzyjacielem lub jej brak w dużym stopniu decydować będą o czasie w jakim dywizja będzie musiała organizować obronę. Ilość posiadanego czasu będzie wpływała przede wszystkim na zakres i jakość wykonywanych prac obronnych. Korzystne warunki dla broniącego się może stworzyć teren, jego rzeźba, ilość i rodzaj przeszkód wodnych, stopień urbanizacji i zalesienia, stan dróg i inne.

Pora roku może w poważnym stopniu wpływać na warunki organizacji obrony. Niska temperatura i gruba pokrywa śnieżna utrudniają prace fortyfikacyjne, użycie sprzętu bojowego, ograniczają możliwości manewru. Warunki meteorologiczne z kolei wpływają na stopień oddziaływania nieprzyjaciela, przede wszystkim z powietrza, na skuteczność jego rozpoznania lotniczego.

Najbardziej typowym na współczesnym polu walki będzie przechodzenie dywizji do obrony w bezpośredniej styczności z nieprzyjacielem. Ten sposób przechodzenia dywizji do obrony może mieć miejsce w natarciu, podczas odpierania przeciwuderzenia /kontrataku/ przeważających sił nieprzyjaciela, przy niepomyślnym przebiegu boju spotkaniowego, zabezpieczenia skrzydeł nacierających zgrupowań itp. Przechodzenie wojsk do obrony w takich przypadkach było szeroko stosowane podczas drugiej wojny światowej.

Dywizja przechodząca do obrony w bezpośredniej styczności z nieprzyjacielem będzie miała utrudnione możliwości manewru i dokonania niezbędnych przegrupowań. Stąd też często dywizja będzie przechodziła do obrony w takim ugrupowaniu, w jakim prowadziła natarcie. Oddziały i pododdziały dywizji będą przechodziły do obrony nie jednocześnie w miarę potęgowania się

uderzenia nieprzyjaciela. Część pododdziałów może znaleźć się w przodzie, w oderwaniu od sił głównych. Mogą również znaleźć się w sąsiedztwie pododdziały różnych pułków, batalionów. Znajdzie więc potrzeba przegrupowania pododdziałów, stworzenia frontu obrony, zamknięcia luk i ~~przepraw~~^{przeprawy} w ugrupowaniu, zorganizowania okrężnej obrony wybranych punktów /obiektów/. Może również zajść konieczność opanowania częścią sił dywizji, dogodnych do obrony rubieży lub rejonów. Charakterystycznym zjawiskiem występującym w tych warunkach będzie z reguły ograniczony czas na organizację obrony. Ciągła groźba porażenia sił dywizji i skrajnie ograniczony czas na organizację obrony, zwłaszcza jej fortyfikacyjną rozbudowę, zmusza broniących się do maksymalnego wykorzystania właściwości terenu dla rozmieszczenia elementów ugrupowania bojowego oraz rozśrodkowania ich w terenie.

Przejście do obrony bez styczności z nieprzyjacielem jest typowe dla drugich rzutów i odwodów oraz w przypadku przejścia dywizji do obrony wybrzeża morskiego i w górach.

Pojęcie przejścia do obrony bez styczności z nieprzyjacielem jest pojęciem względnym. Na współczesnym polu walki, styczność ta, chociażby ze względu na zasięg i możliwości środków walki istnieje zawsze. Nieprzyjaciel może oddziaływać drogą powietrzną, poprzez wysadzanie desantów, grup dywersyjno-rozpoznawczych, a w szczególności poprzez wykonywanie uderzeń BMR i wykorzystanie środków do powierzchniowego minowania na duże odległości. Aktualnie przyjmuje się organizację obrony bez styczności z nieprzyjacielem, gdy dywizja drugiego rzutu operacyjnego armii /frontu/ przechodzi do obrony rubieży będącej poza zasięgiem ognia artylerii nieprzyjaciela.

Organizacja obrony bez styczności z nieprzyjacielem jest łatwiejsza, ponieważ są dogodne warunki rozpoznania terenu, wyboru rubieży obrony, stanowisk ogniowych, startowych, dróg manewru i rubieży rozwinięcia. Łatwiej jest też wykorzystać maszyny inżynieryjne oraz sprzęt bojowy do rozbudowy pozycji.

Główny wysiłek w obronie dywizji może być skupiony:

a/ w rejonie bronionym przez pułki pierwszego rzutu dywizji - wówczas w oparciu o jego rejonry większość sił i środków dywizji /pierwszy rzut dywizji/ spełnia główną rolę w załamaniu natarcia nieprzyjaciela;

b/ w głębi obrony dywizji - wówczas większość sił i środków dywizja rozmieszcza w głębi pasa obrony /rola oddziałów pierwszego rzutu będzie drugorzędna/.

2. Struktura ~~Elementy~~ obrony dywizji /schemat/.

Obrona dywizji obejmuje:

- zaplanowane i przygotowane uderzenia bronią jądrową;
- ugrupowanie sił i środków;
- system ognia;
- inżynierską rozbudowę pasa /rejonu obrony/.

Każdy element struktury Elementy obrony dywizji jest ze sobą ściśle powiązany, dlatego tworząc obronę dywizji należy nie tylko uwzględniać odrębność poszczególnych jej elementów, ale również ich wzajemne uwarunkowanie.

a/ Zaplanowanie i przygotowanie uderzeń bronią jądrową.

Najważniejszym elementem ^{struktury} obrony dywizji są zaplanowane i przygotowane uderzenia bronią jądrową, które wykonane na właściwe obiekty i w odpowiednim czasie pozwolą obrońcy zmienić niekorzystny stosunek sił, osłabić siłę uderzenia nieprzyjaciela i zerwać lub osłabić jego natarcie. Dlatego też uderzenia jądrowe planuje się i przygotowuje na: środki przenoszenia broni masowego rażenia nieprzyjaciela, główne zgrupowanie uderzeniowe nieprzyjaciela; stanowiska dowodzenia; artylerię i ważne obiekty tyłowe.

Podstawą do planowania i przygotowania uderzeń jądrowych stanowi zamiar dowódcy dywizji.

b/ Ugrupowanie bojowe dywizji w obronie.

Ugrupowaniem bojowym nazywamy odpowiednie rozmieszczenie sił i środków walki w terenie dla wykonania postawionego zadania

Ugrupowanie bojowe zależy od warunków w jakich dywizja przechodzi do obrony oraz jej miejsca i roli w ugrupowaniu operacyjnym armii. Inne będzie ugrupowanie bojowe dywizji broniącej się w pierwszym lub drugim rzucie armii, działającej jako odwód ogólnowojskowy armii, lub działającej w pasie przesłania, broniącej wybrzeża morskiego, przyczółka na przeszkodzie wodnej lub miasta. W każdym przypadku ugrupowanie sił i środków oraz struktura obrony dywizji powinny być różne, nie mogą mieć określonego schematu i szablonu, powinny wprowadzać nieprzyjaciela w błąd, a tym samym zmuszać go do wykonywania uderzeń tak BMR, jak i ogniowych na rejonu nie zajęte przez wojska.

Ugrupowanie bojowe dywizji w obronie składa się z:

- oddziału pierwszego rzutu;
- drugiego rzutu lub odwodu ogólnowojskowego;
- oddziału rakiet;
- artylerii;
- oddziału przeciwlotniczego;
- pododdziału WRE;
- odwodu przeciwpancerneho;
- oddziału zaporowego;
- oddziału zabezpieczenia technicznego i tyłowego;
- pododdziału śmigłowców.

W zależności od sytuacji dowódca w skład ugrupowania bojowego dywizji może wchodzić:

- oddział wydzielony
- odwód przeciwdesantowy

Do zabezpieczenia działań dywizji tworzy się:

- oddział zabezpieczenia ruchu;
- oddział retransmisyjno-ewakuacyjny.

Ilość i skład tworzonych elementów ugrupowania bojowego będzie zależała od składu i sił nacierającego nieprzyjaciela, możliwości bojowych dywizji, posiadanego czasu, charakteru poprzednio prowadzonych działań, miejsca dywizji w ugrupowaniu operacyjnym armii i innych czynników. Ugrupowanie bojowe dywizji zawsze jednak powinno odpowiadać zamiarowi walki obronnej i zapewniać najefektywniejsze wykorzystanie wszystkich sił i środków, dogodne warunki do zabezpieczenia działań bojowych, ciągłe narastanie wysiłku i siły oporu, aktywną obronę przeciwlotniczą, ochronę przed ogniowym oddziaływaniem nieprzyjaciela, trwałe utrzymanie ważnych rejonów /obiektów/, maksymalne wykorzystanie właściwości manewrowych wojsk, korzystne warunki dowodzenia i współdziałania.

Odpowiednio do wymienionych warunków dywizja może być ugrupowana w jednym lub dwóch rzutach, mając w pierwszym rzucie większą lub mniejszą część posiadanych sił i środków. Organizując obronę trzeba pamiętać o zasadzie, że nie można być wszędzie jednakowo silnym.

W obronie trzeba być silnym zdecydowanie tam, gdzie nieprzyjaciel będzie szukał rozstrzygnięcia i gdzie w związku z tym wykona główne uderzenie. Pozostałe odcinki obrony mogą być bronione mniejszymi siłami. Stąd wniosek, że główny wysiłek obrony należy skupić na kierunku głównego uderzenia nieprzyjaciela i w rejonie od utrzymania którego zależy trwałość obrony.

/Schemat/

~~Ugrupowanie bojowe dywizji w obronie może składać się z pierwszego rzutu, drugiego rzutu, lub odwodu ogólnowojskowego, oddziału rakiet, artylerii, oddziału obrony przeciwlotniczej, odwodu przeciwpancernej, oddziału zaporowego, dywizyjnych tyłów, pododdziału śmigłowców. Ponadto w skład ugrupowania bojowego może wchodzić odwód przeciwdesantowy.~~

W skład poszczególnych elementów ugrupowania bojowego dywizji z zasady wchodzi organiczne lub przydzielone oddziały i samodzielne pododdziały w całości. W DZ praktykuje się przydział części pododdziałów czołgów do batalionów zmechanizowanych, a w DPanc - przydział pododdziałów piechoty do oddziałów czołgów.

Odpowiednio do przyjętego ugrupowania bojowego organizuje się obronę dywizji. Rubieżą w stosunku do której rozmieszcza się poszczególne elementy ugrupowania bojowego, jest przedni skraj

obrony. Rubież tą określa zwykle dowódca armii, a udokładnia w terenie dowódca dywizji. Wszystkie elementy ugrupowania bojowego rozmieszcza się w terenie we wzajemnym powiązaniu, podstawowe zaś - na pozycjach w pasie obrony dywizji.

W pasie obrony którego szerokość na głównym kierunku obrony wynosi 30-45 km, na pozostałych i więcej, a głębokość 20-25 km dywizja zajmuje 3-4 pozycje. Pierwszą i drugą pozycję obsadzają pułki pierwszego rzutu dywizji, trzecią, a czasem czwartą - pułki drugiego rzutu lub odwód ogólnowojskowy.

W punktach oporu wykonuje się transzeje, rowy łączące, ukrycia oraz inne umocnienia obronne. W lukach między kompanijnymi punktami oporu organizuje się obserwację, osłania je bezpośrednim ogniem wszystkich środków ogniowych, ogniem pośrednim artylerii i moździerzy oraz zaporami inżynieryjnymi.

Przy sprzyjających warunkach, dla osłony broniących się sił głównych dywizji, przed przednim skrajem, w odległości 6-8 km od pierwszej pozycji, organizuje się pozycję przednią. Na odcinkach gdzie nie tworzy się pozycji przedniej działa ubezpieczenie bojowe. Przy braku bezpośredniej styczności z nieprzyjacielem przed pasem obrony dywizji, na głębokości 20-40 km od pierwszej pozycji, organizuje się i rozbudowuje pas przesłaniania.

Oprócz wymienionych elementów w pasie obrony dywizji rozmieszcza się stanowiska dowodzenia /główne, ^{nysuniete} ~~zapasowe~~, tyłowe/, rejony i pozycje zapasowe i pozorne, a także system zapór.

c/ System ognia w obronie dywizji.

Pod pojęciem system ognia w obronie rozumie się zorganizowane rozmieszczenie i użycie wszystkich środków ogniowych, w celu zniszczenia nacierającego nieprzyjaciela i wykonania postawionych zadań.

Istota systemu ognia w obronie dywizji sprowadza się do wzajemnego powiązania przygotowanych ogni środków bojowych organicznych oraz wspierających w celu zorganizowanego oddziaływania na przygotowującego się do natarcia i nacierającego nieprzyjaciela.

Przygotowanie ogni w obronie dywizji powinno być związane z uderzeniami lotnictwa oraz systemem zapór inżynieryjnych i przeszkodami terenowymi.

Zorganizowany system ognia powinien zapewnić niszczenie środków masowego rażenia nieprzyjaciela, porażenie jego wojsk,

w rejonach ześrodkowania, podczas marszu i na rubieżach rozwinięcia lub w rejonach wyjściowych do natarcia, wsparcie pododdziałów broniących pozycji przedniej i pasa przesłaniania, odparcie masowych ataków czołgów i piechoty nieprzyjaciela, rozbicie nieprzyjaciela, który włamał się w głąb obrony, wsparcie oddziałów podczas kontrataków, osłonę luk i skrzydeł, zapór inżynierskich i przeszkód naturalnych.

System ognia dywizji tworzy się odpowiednio do warunków terenowych, aby w pełni wykorzystać skuteczny ogień wszystkich środków oraz umożliwić operatywne kierowanie i ześrodkowanie go na najważniejszych celach i obiektach nacierającego nieprzyjaciela, na kierunkach zagrożenia.

System ognia obejmuje ześrodkowany i zaporowy ogień artylerii i moździerzy przed przednim skrajem i w głębi obrony, przeciwpancerny ogień bojowych wozów piechoty, czołgów, artylerii, PPK, ręcznych granatników, ogień broni pokładowej BWP, środków obrony przeciwlotniczej oraz zorganizowany ogień z broni strzeleckiej.

W ogólnym systemie ognia dywizji można wyodrębnić: system ognia broni strzeleckiej, środków przeciwpancernych, artylerii, środków przeciwlotniczych. Kością systemu ognia w obronie był i jest ogień przeciwpancerny. Według poglądów przedwojennych, obronę przeciwpancerną rozpatrywano, jako jeden z rodzajów zabezpieczenia działań bojowych piechoty. Polegała ona na organizacji i prowadzeniu obserwacji ognia przeciwpancernego oraz na umiejętnym wykorzystaniu warunków terenowych i zapór. System ognia ppanc organizowano i tworono wzdłuż rubieży na głębokość 2-4 km, z gęstością 6-9 dział ppanc na 1 km frontu. W początkowym okresie wojny radziecko-niemieckiej dywizja broniła się w pasie o szerokości do 15 km i głębokości 3-5 km. W miarę zdobywania doświadczeń wojennych i nasycenia wojsk sprzętem pancernym i przeciwpancernym obrona przeciwpancerna była doskonała. W latach 1944 - 1945 budowano ją już na kierunkach zagrożenia pancernego, tworząc kompanijne przeciwpancerne punkty oporu, połączone w batalionowe węzły przeciwpancerne, powiązane z zaporami i przeszkodami. Na kierunkach zagrożenia pancernego angażowano 14-17 dział ppanc na 1 km frontu, urzutowując punkty oporu na całą głębokość ugrupowania bojowego dywizji. Tworzone były odwody przeciwpancerne i oddziały zaporowe.

W okresie powojennym rola systemu ognia przeciwpancernego rośnie. Przykładem może być wojna na Bliskim Wschodzie z października 1973 roku, gdzie straty nacierających czołgów na zorganizowaną obronę przeciwpancerną były ogromne. W natarciu dwóch DPanc armii syryjskiej i irackiej na Wzgórza Golan - straty sięgały około 80% czołgów.

Indie - Pakistan

Z uwagi na to, że dywizja nie jest w stanie stworzyć ciągłej strefy ognia przeciwpancernego w całym pasie obrony, zachodzi konieczność odpowiedniego rozmieszczenia środków oraz przygotowania manewru oddziałów przeciwpancernych oraz ognia innych środków rażenia w celu stworzenia głęboko urzutowanej i trwałej obrony przeciwpancernej na najbardziej prawdopodobnych kierunkach zagrożenia pancernego nieprzyjaciela.

System ognia w obronie dywizji, w poważnym stopniu decyduje o osiągnięciu zasadniczego celu obrony. Dlatego umiejętne jego zorganizowanie wymaga od dowódców głębokiej znajomości zasad działania, norm i innych danych o wojskach własnych i nieprzyjaciela.

d/ Inżynieryjna rozbudowa pasa obrony.

Jednym z najważniejszych przedsięwzięć inżynieryjnej rozbudowy pasa obrony jest rozbudowa fortyfikacyjna obrony, która obejmuje:

- trzy-cztery pozycje obrony pułku pierwszego i drugiego rzutu;
- pozycje ryglowe;
- stanowiska startowe dywizjonu rakiet taktycznych;
- rejony stanowisk ogniowych artylerii i oddziałów przeciwlotniczych;
- rejony rozmieszczenia odwodów;
- rubieże rozwinięcia odwodu przeciwpancernego;
- rubieże rozwinięcia /ogniowe/ oddziałów i pododdziałów czołgów;
- rubież rozwinięcia kontrataków;
- stanowiska dowodzenia dywizji;
- pas przesłaniania i pozycję przednią /w zależności od warunków i potrzeb/.

Każdą pozycję należy wybierać na rubieży, która ma najwięcej naturalnych przeszkód przeciwpancernych i ułatwia budowę zapór.

Przedni skraj obrony określa zwykle dowódca armii, a dowódca dywizji udokładnia go w terenie. Określając przebieg pozycji należy unikać charakterystycznych przedmiotów terenowych i nie stosować szablonu.

Pozycje obrony rozbudowuje się o głębokości do 3 km każda, w odległości ~~4~~ ⁶ km jedna od drugiej.

Inżynierska rozbudowa pasa obrony, podobnie jak zagadnienia planowania i przygotowania uderzeń bronią jądrową, będzie przedmiotem zajęć prowadzonych przez katedry specjalistyczne. Rozpatrując ~~elementy~~ ^{strukturę} obrony dywizji, głębiej zostało omówione ugrupowanie bojowe i system ognia dywizji w obronie, które to zagadnienia ze względu na szczególną wagę wymagają ciągłego doskonalenia dowódcy i wymagają systematycznego studiowania podręczników i nowości wydawniczych.

II. PRACA DOWÓDCY I SZTABU W ZAKRESIE ORGANIZACJI OBRONY.

Organizacja obrony, podobnie jak innych rodzajów ~~działań~~ ^{walki}, stanowi tę część działalności dowódców i sztabów, od której przede wszystkim zależy w jakim stopniu wysiłkiem zużytkowane zostaną możliwości bojowe wojsk. Nie przypadkowo więc żąda się od dowódców i oficerów sztabu nie tylko głębokiej znajomości zasad i sposobów działania wojsk na polu walki, a przede wszystkim umiejętności zastosowania tych wiadomości w konkretnej sytuacji.

Kolejność i zakres rozwiązywania poszczególnych zagadnień organizacji obrony uwarunkowane są przede wszystkim sytuacją, w jakiej dywizja przechodzi do obrony.

~~W czasie organizacji obrony dywizji należy wykonać następujące czynności: powziąć decyzje, postawić zadania bojowe, przeprowadzić rekonesans oraz zorganizować współdziałanie, system ognia, dowodzenie i zabezpieczenie działań bojowych.~~

Ze względu na obszerną i ogólnie dostępną literaturę, związaną z ~~tem~~ ^{organizacją obrony} zagadnieniem w wykładzie pomijam metodę pracy dowódcy i sztabu nad organizacją obrony, a naświetlę jedynie problem rekonesansu, który ma szczególnie istotne znaczenie w obronie.

Właściwości terenu zwykle mają duży wpływ na trwałość obrony i na jej żywotność. Dowódca dywizji, decyzję do obrony zazwyczaj podejmuje z mapy. Dlatego pełną ocenę właściwości terenu może dać tylko osobisty wgląd - rekonesans prowadzony

przez dowódcę. Każdy dowódca organizujący obronę powinien dążyć do jego przeprowadzenia. Sposób zaś jego przeprowadzenia uzależniony będzie od sytuacji bojowej.

~~W obronie organizowanej bez styczności z nieprzyjacielem rekonesans z reguły przeprowadza się przed podjęciem decyzji. Przeprowadzenie rekonesansu w tych warunkach jest bardzo korzystne, gdyż pozwala na pełniejsze uwzględnienie właściwości terenu w tworzeniu systemu obrony /systemu ognia, zapór/.~~

~~Przy przechodzeniu do obrony w bezpośredniej styczności z nieprzyjacielem, wojska będą dysponować ograniczonym czasem. W tych warunkach dowódca dywizji będzie prowadził rekonesans po wypracowaniu decyzji z mapy. Podczas rekonesansu dowódca skonfrontuje wnioski wyciągnięte w czasie wypracowania decyzji i jeśli nie są one zgodne z wnioskami wynikającymi z terenu, wprowadza uzupełnienia do swojej decyzji oraz precyzuje zadania podwładnym.~~

Rekonesans w terenie odgrywa istotną rolę w organizacji systemu ognia. Podczas rekonesansu dowódca dywizji między innymi powinien określić rejony uderzeń jądrowych, rejony ześrodkowania ognia artylerii na podejściach do przedniego skraju, na skrzydłach i w lukach, ustala rejony stanowisk ogniowych środków przeciwpancernych i przeciwlotniczych, określa dla nich zadania. Ustala rejony rozmieszczenia zapór inżynierskich, głównie minowych oraz niszczeń obiektów przed przednim skrajem. Dowódca dywizji podczas rekonesansu precyzuje rubieże ogniowe dla odwodu ppanc, oddziału zaporowego, rubieże ogniowe dla pododdziałów czołgów; miejsca zasadzek, rubieże rozwinięcia do kontrataku oraz drogi wyjścia drugiego rzutu na te rubieże.

W zakresie zabezpieczenia luk i skrzydeł określa sektory prowadzenia ognia przez środki przeciwpancerne i czołgi oraz ustala rejony wykonania ogni ześrodkowanych i zaporowych.

Rekonesans dowódca prowadzi z zasady z kilku punktów pracy, które wybiera się w rejonach obrony pododdziałów pierwszego i drugiego rzutu oraz na kierunkach kontrataków. W wypadku ograniczonego czasu dowódca z reguły będzie prowadził rekonesans z jednego punktu - na kierunku głównego wysiłku obrony. Na innym kierunku rekonesans może prowadzić szef sztabu lub zastępca do spraw liniowych.

Organizując rekonesans, dowódca powinien przestrzegać

zasady, aby w miarę możliwości, większość czasu przeznaczyć na przeprowadzenie rekonesansu na niższych szczeblach dowodzenia. W praktyce szkoleniowej dowódcy powinni dążyć do wyrabiania u siebie i podwładnych nawyku orientowania się w terenie bez mapy.

III. PROWADZENIE OBRONY PRZEZ DYWIZJĘ.

W zależności od planowanego miejsca zniszczenia nacierających sił nieprzyjaciela, ilości zaangażowanych do tego celu sił i środków możemy w trakcie prowadzenia walki obronnej wyróżnić określone etapy /okresy/ walki: zwalczanie nieprzyjaciela na podejściach do przedniego skraju, walka o przedni skraj obrony i walka w głębi obrony. Zwalczanie nieprzyjaciela na podejściach do przedniego skraju obrony właściwe jest przy organizacji pasa przesłaniania lub pozycji przedniej. Ma miejsce również w walce z wojskami nieprzyjaciela podchodzącymi do natarcia z rejonów położonych w głębi. Do zwalczania nieprzyjaciela wykorzystuje się uderzenia jądrowe, lotnictwa i artylerii. W sprzyjających warunkach broniący się może wykonać kontrprzygotowanie, mające na celu zerwanie lub osłabienie uderzenia nieprzyjaciela. Kontrprzygotowanie wykonuje dowódca wyższego szczebla - dywizja, bierze w nim udział. Po pomyślnym wykonaniu kontrprzygotowania mogą być wykonane uderzenia przed przedni skraj oddziałów pancernych i zmechanizowanych dywizji. Jest to zadanie złożone i odpowiedzialne. Uderzenia takie będą wykonywane przez oddziały drugiego rzutu lub odwodu dywizji, współdziałające i wspierane przez siły i środki armii. W sprzyjających warunkach może ono przerodzić się w natarcie.

Szczególnie ważnym i złożonym etapem jest walka o przedni skraj obrony. Najbardziej istotnym w tym okresie jest ogień wszystkich środków, trwałość zapór, uporczywe utrzymanie przez pododdziały batalionów pierwszego rzutu swoich punktów oporu i wykonanie siłami punktów pierwszego rzutu kontrataków w celu utrzymania pierwszej pozycji. Podczas walki o przedni skraj dowódca dywizji kieruje nią ze stanowiska dowodzenia lub punktu obserwacyjnego w tym rejonie, gdzie sytuacja jest najtrudniejsza.

Po odparciu ataku piechoty i czołgów nieprzyjaciela na przedni skraj obrony, dywizja prowadzi nadal walkę ogniową,

obezwładniając wycofujące się zgrupowania nieprzyjaciela; równocześnie oddziały przygotowują się do odparcia kolejnych jego ataków.

W wypadku, kiedy nieprzyjaciel włamał się w obronę dywizji, dowódca wykorzystuje wszystkie środki aby go zatrzymać i uniemożliwić dalsze przesuwanie się w głąb i stronę skrzydeł. Dla jego powstrzymywania, na kierunki najbardziej zagrożone kieruje się odwody przeciwpancerne i oddziały zaporowe oraz siły z rejonów nie zagrożonych.

Podstawową formą walki ze zgrupowaniem nieprzyjaciela, które włamało się w głąb obrony dywizji jest kontratak.

Kontrataki ze względu na swój aktywny, zaczepny charakter, wpływają szczególnie dezorganizująco na nacierającego, ograniczają inicjatywę i obniżają tempo natarcia nieprzyjaciela, zapewniają osiągnięcie głównego celu obrony. Dobrze zorganizowany i pomyślnie wykonany kontratak zwykle prowadzi do odzyskania utraconych pozycji lub poprawienia swego położenia, wzbudza w wojskach wiarę w swoje siły oraz paraliżuje wolę walki nieprzyjaciela.

Doświadczenia wojenne uczą, że w systemie obrony, kontrataki spełniały szczególną rolę. Ich wykonanie doprowadzało często do zniszczenia nieprzyjaciela, który włamał się w głąb obrony. Przykładów wykonywania kontrataków na różnych szczeblach dowodzenia dostarczyła druga wojna światowa. Przytoczę przykład z obrony polskiego 1 pułku czołgów /1 BPanc/ na przyczółku warecko-magnuszewskim. /sierpień 1944 r./

"W trakcie zajmowania stanowisk obronnych o 14.30 10 sierpnia w rejonie folwarku STARA ŁĘKAWICA, 3 kompania czołgów z 1 pułku czołgów musiała wespół z piechotą radziecką przejąć na siebie uderzenie grupy niemieckiej w sile około pułku piechoty wspartej kilkunastoma czołgami, działami pancernymi i uderzeniami lotnictwa. Grupa ta rozwijała natarcie na SUCHĄ WOLĘ i CELINÓW, zagrażając skrzydłom i tyłom jednostek radzieckich.

W celu załamania tego natarcia dowódca 35 dywizji użył 3 kompanii czołgów, nakazując jej natychmiastowe uderzenie z folwarku STARA ŁĘKAWICA w kierunku na wzg. 112,5. Nagły atak w trakcie marszu bocznego wykonany przez 3 kompanię zaskoczył nieprzyjaciela. Straty kompanii były duże lecz natarcie nieprzyjaciela na tym kierunku zostało załamane."

~~zostało załamane~~. x/

Przykład ten świadczy, że determinacje i zdecydowanie niewielkich sił jest zdolne załamać natarcie przeważających sił.

Podejmując decyzję do wykonania kontrataku dowódca dywizji musi zawsze uwzględniać sytuację na polu walki i na tej podstawie ocenić celowość wykonania kontrataku. Kontrataki wykonywane "za wszelką cenę", bez względu na warunki i okoliczności mogą przynieść więcej szkody niż korzyści.

Podstawowym warunkiem pomyślnego wykonania kontrataku jest zachowanie zdolności bojowej drugiego rzutu /odvodu/ po uderzeniach jądrowych nieprzyjaciela. Istotnym jest również utrzymanie przez pierwsze rzuty rejonów /rubieży/ - zapewniających rozwinięcie sił drugiego rzutu /odvodu/ do kontrataku. Najkorzystniej jest wykonać kontratak na nieprzyjaciela, który został zatrzymany i poniósł znaczne straty, a podchodzące z głębi jego odwody zostały odcięte lub poniosły duże straty.

O powodzeniu kontrataku decyduje dokładna organizacja i skuteczne obezwładnienie nieprzyjaciela, który włamał się w głąb obrony oraz szybkie i skryte wysunięcie kontratakujących wojsk.

Organizując kontratak, dowódca dywizji powinien przede wszystkim udokładnić zadania drugiego rzutu /odvodu/. Drugi rzut /odwód/ dywizji powinien osiągnąć gotowość do wykonania kontrataku, zanim nieprzyjaciel zdoła przełamać drugą pozycję /obronę pułku pierwszego rzutu dywizji/.

Kontrataki wykonuje się z marszu i z zasady na skrzydła i tyły nacierającego nieprzyjaciela. Jeżeli nieprzyjaciel poniósł znaczne straty lub jeśli w danych warunkach niemożliwe jest wyjście kontratakującego na skrzydło nieprzyjaciela, kontratak wykonuje się od czoła.

Jeżeli nieprzyjaciel pokonał obronę na pierwszej lub drugiej pozycji i brak jest warunków do wykonania kontrataku lub kontratak nie rokuje powodzenia, dowódca dywizji organizuje obronę w głębi, stwarzając korzystne warunki do wykonania kontrataku /przeciwuderzenia/ przez drugi rzut armii.

---

x/. Antoni Karpiński, St. Zawadzki "Na polach bitew drugiej wojny światowej" MON s. 334-335.

ZAKOŃCZENIE

W wykładzie przedstawiono tylko niektóre wybrane zagadnienia obrony dywizji i zasygnalizowano obowiązujące w tym zakresie zasady. Stanowi on wprowadzenie do samodzielnego studiowania w celu opanowania całokształtu problematyki współczesnej obrony. Podany materiał analizy traktować jako podstawę w przygotowaniu się do seminarium, zajęć grupowych i ćwiczeń dowódczo-sztabowych.

Wykonano w 5 egz.

Egz.nr 1-5 - Bibl.Nauk.
Wyk. mjr dypl.A. KAMER
M.K. Druk
Dnia 25.11.83r.
Nr ks masz Pf 75/KTO

WYKAZ LITERATURY

zalecanej do samodzielnego studiowania.

I. Materiały i dokumenty normatywne:

1. Regulamin Walki Sił Zbrojnych PRL /dywizja-pułk/.
2. ~~Podręcznik "Taktyka Ogólna" Wyd. MON 1968, nr bibl. 012827.~~
3. ~~Podręcznik "Działania Bojowe Dywizji" . Wyd. ASG WP
nr bibl. 01032.~~
3. *Aneks do Podręcznika "Działania Boj. Dym." Nr. 9f 1566*

II. Literatura problemowa:

1. płk dr B. Bidziński - Niektóre problemy współczesnej obrony. MW nr 2/72;
2. płk dypl. Z. Gołąb - O aktywności obrony MW nr 12/71;
3. płk dr L. Kuleszyński - Podstawowe problemy obrony, MW nr 4/72
4. płk dr E. Wiśniewski - Rozważania o obronie. MW nr 9/71.

III. Literatura studyjna:

1. G. Żukow - Wspomnienia i refleksje. Wyd. MON
2. Podręcznik - Rozwój Taktyki Armii Radzieckiej w Wielkiej Wojnie Narodowej 1941-1945r nr bibl. 845.

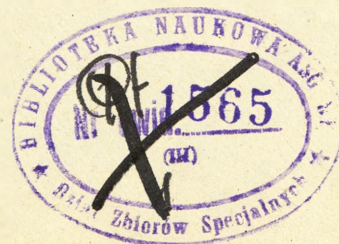

WYKAZ MATERIAŁÓW

które mogą być wykorzystane w czasie wykładu.

I. Schematy:

1. ~~Nr 05654.~~ ~~Przejście dywizji do obrony w toku operacji~~
~~zaczepnej armii.~~
2. ⁰⁷⁰⁹³ ~~Nr 06595.~~ ~~Struktura~~
~~Elementy obrony dywizji.~~
3. Nr 06594. System ognia dywizji w obronie. (nie!)
4. ⁰⁷⁰⁹² ~~Nr 06593.~~ Ugrupowanie bojowe dywizji w obronie.
4. Nr. 01690 ~~DIAPOROZYTYNY~~
Pf 1789

WYDZIAŁ NAUKOWY
Archiwum Działu Zbiorów Specjalnych
Nr ewid. _____

44350

~~2001~~